

Stichting Ayasofya

*Lokale schakel voor maatschappelijke
participatie*

Drs. Marjan de Gruijter
Drs. Gülşen Doğan
Dr. Rally Rijkschroeff

November 2006

Inhoud

1	Inleiding en onderzoeksopzet	5
2	Delfshaven en stichting Ayasofya	7
2.1	Delfshaven	7
2.2	Stichting Ayasofya	8
2.3	Knooppunt	9
3	Actief burgerschap en vrijwilligerswerk	11
3.1	Maatschappelijke participatie in de civil society	11
3.2	Actief burgerschap	12
3.3	Sociale competenties	14
3.4	Rol van zelforganisaties	15
3.5	Conclusie	16
4	Activiteiten van stichting Ayasofya	17
4.1	Typologie van maatschappelijke activiteiten van moskeeën	17
4.2	Sociaal-culturele activiteiten	18
4.3	Individuele hulpverlening en kadervorming	19
4.4	Sportieve en recreatieve activiteiten	21
4.5	Interculturele en interreligieuze activiteiten	22
4.6	Participatiebevorderende activiteiten	25
4.7	Onderwijs- en opvoedkundige activiteiten	32
4.8	Computer- en internetcursussen	37
4.9	Conclusie	37
5	De brugfunctie van stichting Ayasofya	39
5.1	Categoriale aanpak in samenwerking met reguliere instellingen	40
5.2	Brugfunctie: samenbindend en overbruggend sociaal kapitaal	42
5.3	Knelpunten en belemmeringen	43
5.4	Conclusies	44
3		

6	Conclusies en aanbevelingen	45
6.1	Conclusies	45
6.2	Aanbevelingen	46
7	Literatuur	49
	Bijlage 1 Geraadpleegde personen / organisaties	53
	Bijlage 2 Topiclijst interviews met sleutelfiguren	55

1 Inleiding en onderzoekopzet

Stichting Ayasofya bestaat sinds 1990. Tot de stichting behoren een moskee, een afdeling maatschappelijk werk en een bemiddelings- en vertaalbureau waar Turkse bewoners dagelijks terecht kunnen voor vragen en problemen. Ayasofya heeft als centrale doelstelling: het realiseren van en zorgdragen voor optimale participatie aan het proces van sociale integratie van de Turkse gemeenschap in de deelgemeente Delfshaven vanuit een islamitische levensvisie. Een belangrijk onderdeel van de stichting vormt het aanbieden van educatieve, emancipatorische en culturele activiteiten. Stichting Ayasofya wil met al deze activiteiten ertoe bij dragen dat Turkse bewoners zich meer thuis gaan voelen binnen de Rotterdamse samenleving en dat zij beter in staat zullen zijn daar hun weg te vinden.

Stichting Ayasofya wil door een onafhankelijk onderzoek zichtbaar maken op welke wijze zij invulling geeft aan haar centrale doelstelling en wat het maatschappelijk belang is van haar educatieve, emancipatorische en culturele activiteiten. Het Verwey-Jonker Instituut is uitgenodigd om onderzoek uit te voeren dat op deze vragen een antwoord geeft. De deelgemeente Delfshaven is financier van het onderzoek.

Deze rapportage vormt het verslag van het evaluatieonderzoek “Het maatschappelijk belang van stichting Ayasofya” dat is uitgevoerd in de periode juni tot en met half oktober 2006. Het evaluatieonderzoek kreeg de vorm van een ‘quick scan’. De quick scan is uitgevoerd met behulp van documentenanalyse en interviews met sleutelfiguren. In totaal zijn eenentwintig (groeps)interviews gehouden met vertegenwoordigers uit

kringen van de Turkse en de autochtone gemeenschap in Delfshaven, de stichting Ayasofya, de reguliere instellingen (op het terrein van maatschappelijke dienstverlening en vrijwilligerswerk) en beleidsmakers van de deelgemeente Delfshaven. In bijlage 1 vindt u een overzicht van de geraadpleegde personen/instellingen.

De vragen van het onderzoek luiden als volgt:

1. Op welke wijze geeft stichting Ayasofya vorm en inhoud aan de doelstelling van maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in de deelgemeente Delfshaven?
2. Wat is de rol van stichting Ayasofya in het stimuleren van maatschappelijke participatie en de daartoe benodigde kennis en vaardigheden?
3. In hoeverre draagt stichting Ayasofya bij aan het overbruggen van de afstand tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen?
4. In hoeverre verleent stichting Ayasofya maatschappelijke diensten waarvoor de reguliere instellingen niet geëquipeerd zijn?
5. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan aan stichting Ayasofya en de deelgemeente?

In hoofdstuk 2 wordt eerst ingegaan op enkele relevante kenmerken van de deelgemeente Delfshaven en stichting Ayasofya. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens een theoretisch kader geschetst waarin de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden. Hoofdstuk 4 heeft betrekking op de activiteiten van stichting Ayasofya. In hoofdstuk 5 wordt nagegaan welke rol stichting Ayasofya speelt bij het overbruggen van de afstand tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen én of Ayasofya maatschappelijke diensten aanbiedt waarvoor regulieren instellingen niet uitgerust zijn. In hoofdstuk 6 tenslotte worden de onderzoeksvragen beantwoord. Op basis hiervan wordt een aantal aanbevelingen gedaan aan stichting Ayasofya en deelgemeente Delfshaven.

2 Delfshaven en stichting Ayasofya

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van deelgemeente Delfshaven, waarin stichting Ayasofya werkzaam is. Vervolgens wordt kort ingegaan op de ontstaansgeschiedenis en de huidige organisatie van de stichting.

2.1 Delfshaven

Deelgemeente Delfshaven is gelegen in het westen van Rotterdam. De deelgemeente heeft de volgende wijken: Bospolder-Tussendijken, Delfshaven, Schiemond, het Nieuwe Westen, Middelland, Spangen, Oud-Mathenesse en het Witte Dorp.

Op 1 januari 2006 telde deelgemeente Delfshaven 70.290 inwoners. 71,5% hiervan heeft een allochtone herkomst. 15% van de Delfshavense bevolking is van Turkse afkomst. Het gaat om 10.529 personen.

De sociaal-economische positie van veel Delfshavenaren is niet gunstig: Het percentage koopwoningen is 17,2% (2005) en 65,7% van de bevolking heeft een laag inkomen (Centrum voor Onderzoek en Statistiek Rotterdam).

Stichting Ayasofya is gevestigd aan de Mathenesserdijk. Deze is gelegen in de wijk Bospolder-Tussendijken. Hieronder wordt daarom deze wijk nader beschreven.

Bospolder-Tussendijken wordt begrensd door de Schie, de Mathenesserweg, de Hudsonstraat en de Voorhaven. De wijk bestaat uit twee buurten: Bospolder en Tussendijken, van elkaar gescheiden door de Schiedamseweg. In 2002 woonden er bijna

14.500 mensen in Bospolder-Tussendijken, van wie 75% van buitenlandse afkomst. Al die mensen, met hun verschillende afkomst en leefstijlen, leven dicht op elkaar in een klein gebied met weinig openbare ruimte en weinig groen- en speelvoorzieningen. Het aantal bewoners per vierkante meter is hoog: in Bospolder wonen gemiddeld 209 bewoners per hectare, in Tussendijken zijn dat 180 bewoners per hectare. Veel bewoners moeten rond zien te komen van een laag inkomen.

Er is een grootschalige herstructureringsoperatie van start gegaan: grote delen van de wijk gaan op de schop. Om een meer gemengde bevolkingssamenstelling te krijgen worden betaalbare huurwoningen gesloopt en vervangen door duurdere koopwoningen voor hogere inkomensgroepen.

Bospolder-Tussendijken is OnderwijsKansenZone (OKZ)-gebied. In dit kader werkt het onderwijsopbouwwerk samen met ouders, scholen en andere partijen aan een beter sociaal-pedagogisch klimaat in de wijk.

2.2 Stichting Ayasofya

Stichting Ayasofya is ontstaan in 1990 en bestaat uit een aantal organisaties van Turkse bewoners in Delfshaven. Ayasofya heeft als centrale doelstelling: het realiseren van en zorgdragen voor optimale participatie aan het proces sociale integratie van de Turkse gemeenschap in de deelgemeente Delfshaven vanuit een islamitische levensvisie. Binnen de stichting Ayasofya vallen een moskee, een afdeling maatschappelijk werk en een bemiddelings- en vertaalbureau waar Turkse bewoners dagelijks terecht kunnen voor vragen en problemen. Daarnaast biedt de stichting educatieve, emancipatorische en culturele activiteiten aan, zoals koranlessen, computercursussen, huiswerkbegeleiding voor jongeren, maar ook theater- en volksdanslessen.

Stichting Ayasofya valt onder de federatie Milli Görüş die lokale verenigingen telt in heel Europa. Zoals ook geldt voor Ayasofya in Rotterdam zijn de Milli Görüş moskeeën vaak niet alleen godshuizen, maar brede sociaal-culturele centra, waarin verschillende groepen eigen sociaal-culturele activiteiten organiseren.

In het bestuur van de stichting Ayasofya zijn vijf aangesloten zelforganisaties vertegenwoordigd. Dit zijn:

- Stichting Ayasofya
- Stichting Jongeren (voor jongeren van 17 tot en met 25 jaar)
- Stichting Jongerenclub (voor jongeren van acht tot en met zestien jaar)
- Stichting Vahdet (vrouwengroep)
- Stichting Regenboog (theatergroep)
- Studenten Unie Nederland (lokale afdeling van landelijke studentenorganisatie SUN)

Stichting Ayasofya is aangesloten bij de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR). SPIOR is in 1988 opgericht met als doel de emancipatie en participatie van de soennitische moslims in de regio Rotterdam te bevorderen. SPIOR heeft ongeveer zestig leden; plaatselijke en regionale islamitische organisaties.

2.3 Knooppunt

Stichting Ayasofya vormt een schakel in het netwerk van organisaties in de Turkse civil society: ze bestaat uit een aantal (zelf)organisaties van Turkse bewoners in Delfshaven, ze valt onder de internationale federatie Milli Görüş¹, en is aangesloten bij de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR).

¹ Milli Görüş betekent letterlijk 'Nationale Visie', maar tegenwoordig geeft men de voorkeur aan de tweede betekenis 'religieus perspectief' (zie Canatan et al, 2003).

3 Actief burgerschap en vrijwilligerswerk

In dit hoofdstuk wordt nagegaan welke rol(len) zelforganisaties kunnen spelen bij maatschappelijke participatie van hun leden. Ook maatschappelijke participatie via vrijwilligerswerk komt hierbij aan de orde.

3.1 Maatschappelijke participatie in de civil society

‘Maatschappelijke participatie’, ofwel deelname van individuele burgers aan formele en informele verbanden in de samenleving, is een term die past binnen het burgerschapsdiscours dat sinds de jaren negentig van de vorige eeuw een centrale plaats heeft gekregen in het denken over de relatie tussen individu en staat en tussen burgers. Hierin worden burgers steeds meer aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheden. Zelfredzaamheid staat centraal, burgers moeten zelf hun keuzes maken, maar dragen ook gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de ‘civil society’. De civil society is het geheel van organisaties waarin burgers met elkaar op vrijwillige (niet-gedwongen en niet-commerciële) basis collectieve en maatschappelijke doelen nastreven. Binnen de civil society bestaan organisatievormen met globaal drie verschillende oogmerken: wederzijdse steun (mutual support), dienstverlening (service-delivery) en maatschappelijke inbreng. Vrijwillige samenwerking tussen burgers is kenmerkend voor deze civil society, en vrijwilligerswerk is er een karakteristieke werkvorm. Dat de civil society om verschillende redenen van belang is voor de besturing van een moderne samenleving wordt in toenemende mate ingezien, ook

door de overheid zelf. In de eerste plaats zorgen burgers binnen de context van de civil society voor zichzelf, voor elkaar en hun leefomgeving (fysiek en sociaal). Dit heeft vanuit het oogpunt van overheden twee voordelen: de overheid hoeft die zorg niet op zich te nemen en dit gedrag bevordert de sociale samenhang in wijken en buurten. In de tweede plaats is een krachtige civil society van belang voor een gezonde democratie. Wanneer partijen in de civil society er andere meningen op nahouden dan de overheid, vormt de civil society een natuurlijk, kritisch, tegenwicht tegen de overheid. Organisaties binnen de civil society kunnen in conflict komen met de overheid of kunnen het overheidsbeleid willen veranderen, wat nuttig kan zijn vanuit het oogpunt van de gewenste dynamiek in de samenleving. Tot slot levert de civil society een bijdrage aan het oplossen van collectieve problemen. Vaak hielden vrijwilligers zich als eersten bezig met het zichtbaar maken van maatschappelijke problemen en het zoeken naar oplossingen. De aanpak vanuit overheden en door professionals kwam dan soms later.

Hieronder wordt eerst de term ‘actief burgerschap’ besproken: wat houdt actief burgerschap in, en wat zijn voorwaarden waaronder het zich kan ontwikkelen. Vervolgens gaan we in op de rol(len) die zelforganisaties kunnen spelen bij het bevorderen van actief burgerschap. Vrijwilligerswerk en de vermaatschappelijking van de zorg krijgen hierbij bijzondere aandacht.

3.2 Actief burgerschap

Burgerschap is de mogelijkheid voor personen en groepen om actief deel te nemen aan alle aspecten van de samenleving. Het verwijst naar alle inwoners van Nederland ongeacht hun afkomst en naar de individuele verantwoordelijkheid van de bewoner. Het gaat om zowel de sociaal-economische, als de sociaal-culturele rol van de inwoner in de samenleving. Burgerschap tot slot verwijst ook naar de waarde van de democratische rechtstaat (FORUM, 2003).

Actief burgerschap behelst het (leren) deelnemen aan en verantwoordelijkheid dragen voor de publieke zaak. Actief burgerschap ontstaat in de wisselwerking tussen burgers en de institutionele omgeving. Dit stelt zowel eisen aan burgers als de instituties. Burgers moeten beschikken over competenties om

verantwoordelijkheid te kunnen nemen en dragen en instituties dienen burgers hiertoe uit te nodigen, te ondersteunen en toe te rusten (Tonkens 2006).

Het bevorderen van actief burgerschap heeft twee hoofdpijlers: competentieontwikkeling (van burgers) en toerusting (door de institutionele omgeving) (Tonkens 2006, *ibid.*).

De Raad voor het openbaar bestuur (2001) onderscheidt drie dimensies van burgerschap. Uit deze dimensies vloeien ook eisen voort aan de competenties van burgers:

- **Burgerschap als formele status**

Het gaat hier om de formele rechten en plichten behorend bij het lidmaatschap van een politieke gemeenschap. De grondwet legt de principiële gelijkwaardigheid vast van haar burgers, voor de relatie tussen burger en staat en voor de wederzijdse relaties tussen burgers. Tegenover de rechten van burgers staan verplichtingen, zoals het op verantwoorde wijze omgaan met rechten, het respecteren van rechten van medeburgers en het rekening houden met publieke belangen (Oudenampsen en Nieborg, 2002).

- **Burgerschap als democratische praktijk**

In deze dimensie staat het handelen van burgers centraal. Het gaat vooral om de banden tussen burgers onderling en de wijze waarop zij vormgeven aan burgerschapspraktijken (maatschappelijke participatie). Voor de invulling van hun burgerschap zijn burgers afhankelijk van elkaar. Het omgaan met deze onderlinge afhankelijkheden vormt een uitdaging voor burgers. In formele en informele instituties wordt burgerschap geleerd en gereproduceerd, zoals in het onderwijs, op de werkvloer en in het gezin, maar bijvoorbeeld ook in belangenorganisaties, sociale bewegingen of zelforganisaties.

Burgers ondervinden belemmeringen in hun maatschappelijke participatie door intensieve zorgverantwoordelijkheden (hierdoor komt men niet toe aan participatie), of door persoonsgebonden belemmeringen zoals ziekte of handicap (Oudenampsen en Nieborg, *ibid.*). Ook het onvoldoende beschikken over kennis en vaardigheden (bijvoorbeeld het niet spreken van de Nederlandse taal) staat maatschappelijke participatie in de weg, evenals uitsluiting door andere burgers.

- **Burgerschap als identiteit**

Naast sociale competenties is betrokkenheid en een gevoel van lotsverbondenheid noodzakelijk om burgerschap op een democratische wijze vorm te geven. Identiteiten zijn fluïde en worden voortdurend gereproduceerd in het sociale verkeer met andere burgers. Het is van belang dat identiteiten van (groepen) burgers voldoende ruimte bieden voor gemeenschappelijkheid: tot bepaalde hoogte moet men zich kunnen identificeren met anderen of andere groepen in de maatschappij.

3.3 Sociale competenties

In alle drie dimensies van burgerschap speelt het ontwikkelen van (sociale) competenties een grote rol. De burger moet toegerust zijn met bepaalde eigenschappen, of daarmee worden toegerust, die het mogelijk maken om met andere burgers, instituties en de overheid te kunnen communiceren.

Nauta (1995, 2000) onderscheidt twee soorten basiscompetenties die burgers nodig hebben. Het gaat om egocompetenties (competenties die mensen in staat stellen om ten opzichte van anderen een zelfstandig persoon te zijn) en altercompetenties (competenties om je tot het 'anders zijn' van anderen te verhouden).

Voorbeelden van *egocompetenties* zijn aanspreekbaarheid (verantwoordelijkheid nemen voor wat men zegt of doet en ja of nee zeggen) en weerbaarheid (opkomen voor de eigen rechten en belangen). *Altercompetenties* zijn identificatie (zich in de situatie van anderen kunnen verplaatsen) en representatie (zich ten opzichte van anderen kunnen representeren) (Nauta 2000, *ibid.*, Tonkens 2006, *ibid.*).

Deze competenties worden ontwikkeld in het intermenselijk verkeer, zoals in het gezin, op school, op de werkvloer of in de politiek. Ook zelforganisaties kunnen een hulpbron vormen bij het zich eigen maken van burgerschapcompetenties. De volgende paragraaf gaat in op de manieren waarop zelforganisaties burgers hierin kunnen ondersteunen en toerusten.

3.4 Rol van zelforganisaties

Zelforganisaties kunnen een belangrijke bron van *sociaal kapitaal* zijn. Met dit begrip wordt bedoeld op het in netwerken en instituties opgeslagen vertrouwen dat samenwerken mogelijk maakt (Putnam 2000; Portes 1998; Dekker 2002; in: TK 2003-2004). De aanwezigheid van sociaal vertrouwen in een groep (doordat de leden zich bewust zijn van de onderlinge afhankelijkheid van anderen) genereert sociaal kapitaal. Daarbij spelen netwerken een belangrijke rol, bijvoorbeeld bij het organiseren en mobiliseren van leden voor een gemeenschappelijk doel. Maatschappelijke organisaties creëren sociale netwerken en daarmee sociaal vertrouwen (Fennema et al., 2000). Dit sociaal vertrouwen is vervolgens een mogelijke basis voor samenhang in de samenleving. Deze samenhang wordt ook wel sociale cohesie genoemd

In homogene samenlevingen gaat het om één samenhangende groep, waarin de sociale cohesie groot is. In meer heterogene samenlevingen is sprake van meerdere groepen. “Wanneer we spreken over een heterogene samenleving zijn er twee typen sociaal kapitaal van belang. *Samenbindend* sociaal kapitaal zorgt ervoor dat mensen zich in hun directe sociale omgeving veilig voelen door de aanwezigheid van netwerken, wederkerigheid en vertrouwen. Het is echter ook van belang dat er geen gescheiden werelden ontstaan. Daarom is de aanwezigheid van *overbruggend* sociaal kapitaal nuttig, waarbij verbindingen worden gelegd tussen verschillende sociale kringen en maatschappelijke groeperingen” (Van Daal, 2001). Het samenbindende kapitaal wordt meestal *bonding* genoemd, het *overbruggend* kapitaal *bridging*.

De beschikbaarheid van overbruggend kapitaal is ook van belang vanwege het feit dat reguliere instellingen relatief weinig toegankelijk zijn voor nieuwe Nederlanders (zie onder meer Pels, 2004). Samenwerking met zelforganisaties kan ertoe bijdragen de afstand te overbruggen en het bereik en succes van deze instellingen te verhogen.

De mate waarin organisaties beschikken over overbruggend kapitaal is onder andere afhankelijk van de aanwezigheid van ego- en altercompetenties van de leden van de organisatie. Daarnaast is ook de omgeving van belang. Hoe sterker bijvoorbeeld migrantenorganisaties worden erkend en aangesproken op

hun brugfunctie, des te groter de kans dat zij als bindmiddel in het integratieproces fungeren (Penninx en Schrover 2001). Het zijn vooral lokale overheden die een beroep doen op de brugfunctie van zelforganisaties. Hiertoe is beleid ontwikkeld dat is gericht op de ondersteuning van activiteiten van zelforganisaties die bijdragen aan de uitvoering van gemeentelijk beleid, bijvoorbeeld op het gebied van maatschappelijke participatie (coproductie). Vrijwillige inzet speelt hierbij een belangrijke rol, enerzijds als middel om de achterban te mobiliseren, anderzijds als doel op zich (het uitvoeren van vrijwilligerswerk is vormgeven aan actief burgerschap). Ook in de op 1 januari 2007 in werking tredende Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) wordt uitgegaan van een bijdrage van zelforganisaties in het versterken van de civil society. In deze wet waarin gemeenten verantwoordelijk worden voor het ontwikkelen van een nieuw samenhangend beleid in de zorg- en welzijnssector zijn prestatievelden opgesteld, zoals “het bevorderen van de sociale samenhang en leefbaarheid” en “het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers”.

3.5 Conclusie

Maatschappelijke participatie heeft voornamelijk betrekking op burgerschap als democratische praktijk, waarin het handelen van burgers centraal staat. Het belang van maatschappelijke organisaties op het terrein van maatschappelijke participatie ligt vooral in het wegnemen van belemmeringen van burgers (zoals het onvoldoende beschikken over kennis en vaardigheden). Zelforganisaties kunnen bij maatschappelijke participatie een brugfunctie vervullen vanuit de eigen sociale kring naar de brede gemeentelijke voorzieningen op dit terrein en zij kunnen helpen het hardnekkige probleem van ontoegankelijkheid van reguliere instellingen het hoofd te bieden.

4 Activiteiten van stichting Ayasofya

In dit hoofdstuk bespreken we welke activiteiten stichting Ayasofya uitvoert. De diverse activiteiten worden ingedeeld in een typologie van Canatan et al. (2003).

4.1 Typologie van maatschappelijke activiteiten van moskeeën

Zelforganisaties - afhankelijk van hun traditie, signatuur, doestelling - kunnen zeer diverse soorten activiteiten ontplooiën. In het onderzoek van Canatan et al. (ibid.) naar de maatschappelijke rol van Rotterdamse moskeeën, wordt een onderscheid gemaakt in diverse soorten *maatschappelijke activiteiten* van moskeeën:

- sociaal-culturele activiteiten (gezamenlijke cultuurbeleving en cultuuroverdracht);
- individuele hulpverlening en kadervorming (adviseren, doorverwijzen naar instellingen, invullen formulieren, contact leggen met professionele hulpverleners; kadercursussen);
- sportieve en recreatieve activiteiten (sportieve evenementen en excursies);
- interculturele en interreligieuze activiteiten (dialoogbijeenkomsten, open dagen, iftarmaaltijd voor bewoners);
- participatiebevorderende activiteiten (voorlichtingsbijeenkomsten over maatschappelijke thema's; cursussen voor vrouwen);

- onderwijs- en opvoedkundige activiteiten (voorlichting over onderwijs en cursussen opvoedkundige vraagstukken, huiswerkbegeleiding, alfabetisering);
- computer- en internetcursussen (computerproject, computer- en internetcursussen).

Op basis van het aantal en de structurele aard van bovengenoemde activiteiten is door Canatan et al. (ibid.) de Ayasofya moskee al getypeerd als maatschappelijke Moskee. Hiermee wordt bedoeld een moskee die structureel en veel maatschappelijke activiteiten organiseert, op veel verschillende gebieden. Hieronder wordt op diverse soorten activiteiten van stichting Ayasofya ingegaan. In het onderzoek is gekeken naar activiteiten uit het heden en/of het recente verleden. Telkens staat aangegeven wat doel en doelgroep is van de activiteit en welke organisatie(s) bij de activiteit betrokken zijn. De meeste activiteiten van stichting Ayasofya zijn niet (uitgebreid) beschreven en evaluatiegegevens ontbreken goeddeels. De hieronder gepresenteerde gegevens zijn dan ook voor het grootste gedeelte afkomstig uit gesprekken met betrokkenen.

4.2 Sociaal-culturele activiteiten

Brede schoolactiviteiten

Doelgroep: kinderen/jongeren van 8 jaar en ouder (ongeveer 80 kinderen).

Doel: kinderen zien de moskee niet als een plek waar alleen de koran wordt gelezen, maar als een plek waar allerlei soorten activiteiten zijn.

De Brede schoolactiviteiten vallen binnen de activiteiten van 'Kinderclub Tomurcuk', de kinderclub van stichting Ayasofya. Activiteiten gericht op jonge kinderen zijn onder meer handvaardigheid (kleien, knippen, plakken), pannenkoeken bakken, volksdansen, toneellessen, (teken)films bekijken. Omdat de groep jongere kinderen erg groot is, worden er voor hen openluchtcinema's georganiseerd; met meiden van 13 jaar en ouder gaat men twee keer per jaar naar de bioscoop. Zo is vorig jaar met 15 meiden en een aantal begeleiders de film Harry Potter bezocht. Andere activiteiten in dit kader, meer gericht op de Turkse cultuur, zijn: viering van Turkse nationale

feestdagen zoals 23 april (dag van het kind) en 19 mei (dag van de overwinning). De dag van het kind werd groots gevierd met activiteiten zoals touwtrekken, zandzaklopen, volksdansen. Ook het offerfeest en de Ramadan worden gevierd met de kinderen.

Cursus Bloemschikken

Doelgroep: Turkse vrouwen.

Doel: sociaal-cultureel bezig zijn.

De cursus werd vorig jaar gegeven. In totaal hebben acht vrouwen de cursus afgemaakt, twee zijn voortijdig gestopt wegens privé-omstandigheden. Aan de cursus is geen vervolg gegeven omdat de lerares wegens zwangerschap stopte. Er is veel vraag naar activiteiten zoals bloemschikken, naaien en borduren voor vrouwen.

Cursussen Turkse Moderne Volksdansen

(in samenwerking met Vrouwen in Beweging, zie paragraaf 4.6)

4.3 Individuele hulpverlening en kadervorming

Advies- en Steunpunt Ayasofya

Doelgroep: Turkse gemeenschap in Delfshaven.

Doel: maatschappelijke hulpverlening vanuit het moskeekantoor.

In het steunpunt worden de volgende diensten aangeboden: ondersteuning bij contact met de belastingdienst, SoZaWe, UWV, woningcorporaties, VROM (huurtoeslag), IND, GBA (basisadministratie), Sociale Verzekeringsbank, huurcommissie en andere instellingen, invullen van formulieren, bezwaar aantekenen (bezwaarschriften), juridisch advies (doorverwijsfunctie), voorlichting en inlichtingen geven over onder meer nieuwe wetten en regels (bijvoorbeeld ziekenfonds, huursubsidie, (grof)vuil, bemiddeling bij allerhande organisaties, medische begeleiding (doorverwijsfunctie), ondersteuning bij verzekeringen, school en maatschappelijk werk (doorverwijsfunctie) en ouderenwerk (onder andere spreekuur in samenwerking met SMDD). Het kantoor is op werkdagen tussen 13.00 en 15.00 uur open. De ervaring leert dat de bezoekers grotendeels bestaan uit Turkse ouderen en Turkse vrouwen die getrouwd

zijn, nog maar kort in Nederland zijn en de weg niet weten. Het kantoor wordt niet alleen bezocht door mensen uit de wijk maar ook door mensen uit andere wijken in Rotterdam en van andere steden. Medewerkers zijn ID'ers en vrijwilligers die, indien noodzakelijk, ook wel eens meegaan naar instellingen.

Kadervorming stichting De Heuvel

Doelgroep: vrijwilligers in het jeugd- en jongerenwerk.
Doel: kadervorming.
Samenwerking met: Stichting De Heuvel.

De Heuvel begeleidt, stimuleert en ondersteunt het vrijwillige jeugd- en jongerenwerk in Rotterdam met informatie, advies, cursussen, workshops en trainingen. De cursussen worden speciaal ontwikkeld voor vrijwilligers in het jeugd- en jongerenwerk, onder meer ook aan vrijwilligers die werkzaam zijn bij stichting Ayasofya. De trainingen veronderstellen geen specifieke voorkennis en zijn op maat ontwikkeld. Trainingen kunnen gaan over opvoedingsondersteuning, werven van financiën, aanschrijven van fondsen, sociale vaardigheidstrainingen voor kinderen, relatie/seksuele vorming (hoe ga je er als vrijwilliger mee om? Hoe krijg je als vrijwilliger de groep in beweging? Hoe houd je de groep gemotiveerd?). Zo zijn er binnen het project 'Karavaan van 1001 meiden' diverse themabijeenkomsten georganiseerd voor een groep meiden en een groep jonge moeders. De Heuvel ondersteunt de begeleiders van stichting Ayasofya die deze bijeenkomsten geven. (zie ook: Karavaan van 1001 meiden)

Spreekuur voor vrouwen ('dinsdagbijeenkomsten door stichting Vahdet')

Doelgroep: Turkse Vrouwen.
Doel: ontmoeting, educatie, hulpverlening.
Samenwerking met: Stichting Vahdet, Turkse Vrouwencentrum Schiedam.

Elke dinsdag komen vrouwen bijeen om gesprekken te voeren en met elkaar problemen te bespreken. Daar is ook een Turkse deskundige bij die werkzaam is bij de moskee in Schiedam. Het spreekuur is van 13.30 tot 14.00 uur. Na het spreekuur kunnen vrouwen ook persoonlijk advies vragen. De besproken onderwerpen zijn onder meer het opvoeden in Nederland, huwelijksproblemen, de islam, Turkse en Nederlandse normen en waarden,

opgroeien van Turkse meisjes en jongens in Nederland en de zorgen van ouders hierover. Als er behoefte aan is, wordt er ook groepsvoorlichting gegeven. Deze bijeenkomsten worden bezocht door 60 tot soms 100 mensen. Het spreekuur op dinsdag is er speciaal voor vrouwen, bij groepsvoorlichting komen zowel vrouwen als mannen. Voor vrouwen die niet op de stichting kunnen komen, worden ook koffieochtenden thuis georganiseerd. Vrouwen kunnen dan thuis hun problemen vertellen aan de bestuursleden van stichting Vahdet. Ook als ze de bestuursleden op straat tegenkomen of bij de markt: de bestuursleden van stichting Vahdet zijn bekend bij veel Turken in de wijk en worden ook op straat aangesproken. De kennis over de problemen en behoeften van de doelgroep leiden tot het organiseren van groepsactiviteiten, zoals voorlichtingsbijeenkomsten over gezondheid of opvoeding.

Spreekuur ouderenadviseurs van SMDD

Doelgroep: (migranten)ouderen.

Doel: ouderen voorzien van informatie en advies, bereiken migrantenouderen.

Samenwerking met: Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Delfshaven/SMDD.

In het kader van het Programma Oudere Migranten (POM) houdt SMDD Ouderenwerk eens per week spreekuur bij stichting Ayasofya. Sinds 2001 geven ouderenadviseurs samen met een cultuurtolk informatie en advies aan ouderen bij stichting Ayasofya.

4.4 Sportieve en recreatieve activiteiten

Activiteiten jongerenclubs Ayasofya

Bij de sportieve en recreatieve activiteiten van de meisjesgroep gaat het onder meer om Turkse moderne volksdansen (in samenwerking met Vrouwen in Beweging, zie volgende paragraaf), theatervoorstellingen (in samenwerking met stichting Regenboog, zie volgende paragraaf), karatelessen aan meisjes in de leeftijd van 8-12 jaar, dagtrips naar bijvoorbeeld dierentuinen, Scheveningen. Twee jaar lang heeft een Turkse lerares - die vorig jaar afscheid heeft genomen omdat ze ging trouwen - karatelessen gegeven aan meisjes. Het is de stichting

Ayasofya nog niet gelukt om een vervangster te vinden. De lessen werden bij de stichting gegeven. Het aantal deelnemers lag tussen de 35 en 40. De examens werden afgenomen in een gymzaal in Rotterdam-Noord waar ook de officiële wisselingen van de karatebanden plaatsvond.

De jongensgroep is erg actief met voetballen en biljarten en doet mee aan wedstrijden. Maandelijks houden ze een filmavond, ze koken samen, doen aan tafeltennis en brengen tijd met elkaar door in de Jongerenzaal. Ze houden ook discussieavonden waarbij ze onder begeleiding van de onderwijscoördinator en/of de voorzitter van de jongerenvereniging praten over problemen van jongeren, over onderwijs, puberteit (onderwerpen waar jongens niet gemakkelijk met hun ouders over durven praten). Dit jaar heeft de onderwijscoördinator stichting Ayasofya verlaten en nu is er een nieuwe voorzitter. Naast deze bezigheden gaat de jongensgroep elk jaar kanoën en maken ze dagtrips (zoals een dagje Scheveningen). Bij de jongerenclub komen ook jongeren van andere nationaliteiten, vrienden van de Turkse jongeren.

Activiteiten vrouwen (stichting Vahdet)

Naast Turkse Moderne Volksdansen (in samenwerking met Vrouwen in Beweging, zie volgende paragraaf), zijn de vrouwen erg geïnteresseerd in zwemmen. De zwemlessen die een tijd werden gegeven zijn nu gestopt. Protocollen van het zwembad verboden dat er elke zondag zwemles werd gegeven. De vrouwen bezoeken nu het vrij zwemmen op maandag en dinsdag, maar de wachtlijsten daarvoor en de drukte vormen een probleem.

4.5 Interculturele en interreligieuze activiteiten

Dag van de dialoog/dialogavonden met bewoners

Doelgroep: Rotterdammers.

Doel: ontmoeting en dialoog.

Samenwerking met: bewoners, instellingen/organisaties in Rotterdam.

De Dag van de Dialoog is een jaarlijks terugkerend evenement, waarbij Rotterdammers van allerlei achtergronden met elkaar in gesprek gaan over een bepaald thema. Mensen komen samen en

wisselen, tijdens een maaltijd, in groepjes van zes tot acht personen ervaringen uit aan de hand van het thema. Een voorzitter leidt het gesprek. Dialoogtafels staan over de hele stad verspreid. Stichting Ayasofya heeft tot 2005 meegedaan met de Dag van de Dialoog (optredend als gastheer en opstellen van dialoogtafels). Dit jaar deed de stichting niet mee wegens onderbezetting.

Beraad Kerken, Moskeeën en Mandirs

Doelgroep: religieuze organisaties en hun leden.
Doel: ontmoeting, dialoog, welzijn in de wijk.
Samenwerking met: religieuze organisaties, politie, deelgemeente.

In Delfshaven zijn ongeveer 20 religieuze organisaties, waaronder stichting Ayasofya, lid van het Beraad van Kerken, Moskeeën en Mandirs in Rotterdam-West. Het Beraad is bijna 15 jaar geleden opgericht vanuit de organisaties zelf. Het is ontstaan als reactie op problemen waar de organisaties gemeenschappelijk tegenaan liepen, zoals de overlast van jongeren in de buurt. Het Beraad wil interreligieuze ontmoeting, onderlinge samenwerking en partnerschappen tussen de leden stimuleren. Doel van een partnerschap is ontmoeting. Zo heeft bijvoorbeeld de Pelgrimvaderskerk een relatie opgebouwd met de Ayasofya moskee. Er zijn al jaren ontmoetingen en discussiebijeenkomsten tussen jongeren van Ayasofya en jongeren van de Pelgrimvaderskerk. De vice-voorzitter van de Pelgrimvaderskerk gaat vrijdags naar de moskee om mensen te ontmoeten, activiteiten te bezoeken. Hij organiseert ook zelf activiteiten zoals een cursus 'In gesprek met moslims', een cursus gericht op de eigen achterban, waarbij informatie wordt gegeven over de islam en moskeeën worden bezocht. Ook stimuleert het Beraad ontmoetingen tussen religieuze leiders, bijvoorbeeld in de vorm van gezamenlijke maaltijden die om beurten door de leden worden georganiseerd. Tot slot organiseert het Beraad debatten over maatschappelijke vraagstukken, waarin wordt gediscussieerd over maatschappelijke kwesties en actuele onderwerpen. Dit krijgt vorm in wijkavonden, of discussiebijeenkomsten. Zo is kort na de moord op Theo van Gogh een grote avond in Ayasofya georganiseerd rond het beter omgaan met burens. De opkomst was erg hoog. In samenwerking met Ayasofya heeft in het recente verleden twee maal een gezamenlijke cursus plaatsgevonden, waarbij beide gezindten een deel van de cursusinhoud

voor hun rekening namen. Met Ayasofya werd ook samengewerkt in dialoogavonden, sportactiviteiten, bezoeken over en weer tijdens de ramadan. Sinds begin dit jaar is Ayasofya minder betrokken bij het Beraad en de activiteiten met de Pelgrimvaderskerk.

Iftarbijeenkomsten

- Doelgroep: diverse instellingen, (zelf)organisaties en bewonersorganisaties.
- Doel: dialoog, uitwisseling, informatie, samenwerking.
- Samenwerking met: diverse instellingen, (zelf)organisaties en bewonersorganisaties.

Elk jaar worden er tijdens de Ramadan iftarbijeenkomsten georganiseerd. Verschillende organisaties, instellingen, contactpersonen worden uitgenodigd om de iftarmaaltijd gezamenlijk te nuttigen. Dit jaar is met Delphi opbouwwerk afgesproken om een aparte iftarbijeenkomst voor vrouwen te organiseren, samen met vrouwenorganisaties en vrouwenafdelingen van diverse zelforganisaties (Marokkaanse, Somalische, Turkse, Hindoestaanse) in Rotterdam. Doel is meer dialoog en samenwerking. Symbolisch wordt een pan gekocht en de organisatie die de iftar organiseert maakt soep in die pan. Tijdens de iftarbijeenkomst vorig jaar waren er ongeveer 100 deelnemers, zowel mannen als vrouwen.

Veelkleurige Religies

- Doelgroep: bewoners van verschillende religieuze achtergrond in Rotterdam.
- Doel: ontmoeting en kennismaking tussen mensen met verschillende religieuze achtergronden en dialoog op basis van respect en gelijkwaardigheid.
- Samenwerking met: Veelkleurige Religies Rotterdam.

Veelkleurige Religies Rotterdam organiseert onder meer reizen langs kerken, moskeeën, tempels en synagogen en organiseert andere activiteiten die zijn gericht op ontmoetingen op wijkniveau zoals symposia en cursussen. De projectgroep van Veelkleurige Religies bestaat onder meer uit GCW, MARA, KSA, Stichting Apna Bhawan (PSWR), Stichting Islam & Dialoog, De

Heuvel, Scots International Church, Studentenpastoraat Rotterdam. De laatste jaren is er veel vraag naar dit soort reizen vanuit de ROC's. Met groepen (scholieren) wordt ook de moskee en de stichting Ayasofya bezocht. De groepen krijgen een rondleiding, informatie over de islam, over Ayasofya en er is gelegenheid voor het beantwoorden van vragen en dialoog. Ook is op 23 mei van dit jaar een bijeenkomst 'Barmhartigheid in de islam' georganiseerd, in samenwerking met Veelkleurige Religies, bij Ayasofya. Er werden verschillende kerkelijke organisaties uitgenodigd van wie het merendeel aanwezig was die dag. Met de ongeveer 60 deelnemers werd, onder het nuttigen van Turkse hapjes, gediscussieerd over de islam en de rol van barmhartigheid in de islam.

Citysafari

Doelgroep: bedrijven, overheid en particulieren in Rotterdam.

Doel: ontmoeting, dialoog, economisch impuls.

Samenwerking met: Citysafari.

City Safari organiseert sinds al bijna tien jaar ontdekkingsreizen door Rotterdam. stichting Ayasofya doet sinds 6-7 jaar mee aan Citysafari. Nog steeds komt ongeveer eens per week een groepje geïnteresseerden van 5 à 10 mensen naar de moskee en de stichting voor een rondleiding en informatie.

4.6 Participatiebevorderende activiteiten

Gezondheidsvoorlichting GGD en Thuiszorg Rotterdam

Doelgroep: vrouwen.

Doel: voorlichting en informatie.

Samenwerking met: GGD en Thuiszorg Rotterdam.

In samenwerking met de GGD zijn er voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd over suikerziekte, over 'vrouwenziekten' en over het lichaam (zoals de organen) bij stichting Ayasofya. De bijeenkomsten werden verzorgd door een Turkse medewerkster van de GGD. Dit jaar is er geen samenwerking met de GGD (vorig jaar wel). Omdat de voorlichting dit jaar meer op het terrein van de opvoeding lag dan van gezondheid. Op uitnodiging van Delphi opbouwwerk heeft de stichting wel deelgenomen aan

het project 'Geweld achter de voordeur' (een project van GGD in samenwerking met gemeente Rotterdam en SCALA). Een medewerkster van de stichting heeft de cursussen bijgewoond en de GGD is uitgenodigd om informatie en voorlichting te geven over huiselijk geweld tijdens de vrouwenbijeenkomsten. De voorlichting werd gegeven door een Marokkaanse en een Nederlandse vrouw. Door de afwezigheid van een goede tolk met kennis over het onderwerp verliep de bijeenkomst moeizaam voor de vrouwen en zijn er (nog) geen andere voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. De ervaring leerde ook dat de vrouwen tijdens groepsbijeenkomsten niet eerlijk voor hun problemen uit durven komen wat onder meer de aanleiding vormde voor het starten van de 'dinsdagbijeenkomsten'.

Turkse moderne volksdanslessen (pilotproject Vrouw(en) in Beweging)

Doelgroep: (allochtone) vrouwen en meisjes.
Doel: een bijdrage leveren aan de emancipatie, integratie en persoonlijkheidsontwikkeling van vrouwen in de deelgemeente Delfshaven door het organiseren/doen organiseren van sport- en bewegingsactiviteiten.
Samenwerking met: Stichting Vrouw(en) in Beweging, Delphi opbouwwerk.

De stichting Vrouw(en) in Beweging is opgericht omdat er in deelgemeente Delfshaven een beweegachterstand werd geconstateerd bij (allochtone) vrouwen en meisjes. De stichting is door het NISB (Nederlands Instituut Sport en Bewegen) uitgekozen om deel te nemen aan een Landelijk pilotproject Community in Bewegen (CiB). Een voorwaarde was dat er vanuit de stichting twee mensen zouden deelnemen aan een Masterclass cursus. Een van de deelnemers is een opbouwwerkster van Delphi. Eén van de opdrachten vanuit de Masterclass was het opzetten van een pilotproject met meisjes in de leeftijd van 12 t/m 18 jaar, volgens de principes van het CiB ('Community in Beweging'). Het doel hierbij is om bij een groep meisjes binnen bestaande gemeenschappen van moskeeën te onderzoeken in hoeverre de omgeving waarin zij leven invloed heeft op hun leef- en bewegingsomstandigheden en wat hun mogelijkheden zijn om te bewegen. Het afgelopen jaar waren er, een jaar lang, volksdanslessen voor vier groepen meisjes bij stichting Ayasofya:

groepen in de leeftijd van 7-9 jaar, 9-12 jaar, 13-16 jaar en 17-19 jaar, elk van ongeveer 12 deelnemers. Na 5 maanden, in januari dit jaar, traden de groepen op bij Ayasofya tijdens een bijeenkomst met moeders. De moeders hebben daarna zelf ook een groep opgericht. In mei dit jaar traden alle groepen op bij Ayasofya, inclusief de moeders. De Turkse lerares vanuit Stichting Vrouw(en) in Beweging gaf de volksdanslessen en een meisje uit die groep gaf weer les aan de kleintjes bij Ayasofya. Totaal aantal deelnemers inclusief de moeders is ongeveer 60. De moedergroep startte met 39 deelnemster en 13 daarvan zijn ermee doorgedaan. Het aantal meisjes vanuit de pilotgroep, namelijk Turkse meisjes in de leeftijd van 13 t/m 16 jaar, was elf.

Onderwijsseminar in samenwerking met Odyssee

Doelgroep: meiden van Turkse afkomst.
Doel: empowerment en participatie.
Samenwerking met: Odyssee, twee andere Turkse moskeeën.

Ongeveer 80 meiden en hun begeleiders, vanuit Ayasofya en twee andere Turkse moskeeën zijn een weekend op kamp geweest dat in het teken stond van educatie en empowerment. Het onderwijsseminar werd georganiseerd in samenwerking met Odyssee. Behandelde onderwerpen tijdens het weekend waren onder meer: hoe maak je je huiswerk? Hoe kan het beter? Gezondheid, roken, lukt het om werk te vinden als je een hoofddoek draagt, welke drempels zijn er? Daarnaast waren er discussies over eengerelateerde onderwerpen en loverboys. Vanuit Ayasofya namen 20 mensen hieraan deel.

OK-punt, meldpunt voor geweld en overlast

Doelgroep: inwoners Rotterdam.
Doel: goede opvang slachtoffers, doorbreken cultuur van afzijdigheid en gevoel van machteloosheid ten opzichte van geweld op straat.
Samenwerking met: gemeente Rotterdam, stichting Meld Geweld.

Stichting Ayasofya is één van OK-punten in Rotterdam: een meld- en opvangpunt voor mensen die getuige of slachtoffer zijn van straatgeweld of zich bedreigd voelen. Een medewerkster van Ayasofya heeft de OK-training gevolgd. Tijdens de training

wordt geleerd om te gaan met situaties die zich kunnen voordoen in de praktijk. Ze gaan in op hoe een slachtoffer zich voelt. Bij goede afronding van de training ontvangt de cursist een OK-diploma en het OK-punt een certificaat. Dit is voorzien van een unieke aan het systeem van de meldkamer van de politie gekoppelde code. Als deze wordt genoemd bij het bellen van 1-1-2 verschijnen de adresgegevens van het OK-punt daar op de monitor. De politie weet dan dat het om een serieuze melding gaat en zal adequaat handelen. Ayasofya is als OK-punt te herkennen aan het OK-logo aan de gevel.

Deelname aan de Monitorgroep en de Veiligheidsgroep

Doelgroep: bewoners en professionals.
Doel: leefbaarheid en veiligheid in de wijk.
Samenwerking: beide groepen in samenwerking met gemeente Rotterdam, bewonersorganisaties, Stichting Delphi, Disc, wijkkantoren, groenlijn, politie, Roteb en woningcorporaties.

Stichting Ayasofya nam jaren deel aan de Monitoren groep en de Veiligheidsgroep, die vorig jaar door de gemeente zijn opgeheven.

Stichting Allochtone Vrouwen Informatie Voorziening (SAVIV)

Doelgroep: allochtone vrouwen.
Doel: het bieden van een medium waar vrouwen met een migranten achtergrond anoniem terecht kunnen en in 'eigen taal' te woord worden gestaan en het geven van informatie en advies via onder andere de telefoonlijn.

Samenwerking met: zelforganisaties in Rotterdam.

SAVIV geeft informatie door middel van voorlichtingsbijeenkomsten en een telefonische hulplijn waar vrouwen anoniem met specifieke vragen terecht kunnen. SAVIV werkt met een groep goed opgeleide vrouwelijke vrijwilligers. Telefongesprekken worden in de taal van de beller gevoerd en gaan over vragen met betrekking tot opvoeding, relaties, gezondheid, psychosociale problematiek, juridische en/of financiële aard. SAVIV helpt vrouwen die om een of andere reden de weg naar de reguliere hulpverlening niet kunnen vinden.

Project Schoon en Heel van Roteb

Doelgroep: bewoners van Rotterdam.
Doel: schoner en leefbaarder Rotterdam.
Samenwerking met: Roteb, deelgemeente Delfshaven, Stichting Denkers die Doen.

Publieksvoorlichters van Roteb geven groepsvoorlichtingsbijeenkomsten in de eigen taal bij buurthuizen, verenigingen, scholen en migrantenorganisaties over onder meer hoe er met afval moet worden omgegaan, de aanbiedregels van de verschillende afvalsoorten, de gebruiksregels van de diverse soorten afvalcontainers, waarom afval gescheiden moet worden ingeleverd, ongediertebestrijding, dienstverlening van Roteb en hoe Roteb en de Rotterdammers samen kunnen werken aan een schone stad. Roteb wil met deze voorlichting de samenwerking met de Rotterdammers verbeteren en eraan bijdragen dat alle partijen zich beter kunnen inleven in hun eigen rol om een schoner en leefbaarder Rotterdam te realiseren. De voorlichtingsbijeenkomst bij stichting Ayasofya vond plaats in samenwerking met stichting Denkers die Doen.

Kinderclub Tomurcuk

(Zie paragraaf 4.2)

Theaterlessen en theateruitvoering (Speeltoneelschool)

Doelgroep: jongeren van 12 -18 jaar.
Doel: mensen in contact brengen met theater, het creatieve zelfbewustzijn van de leerlingen vergroten door de ontwikkeling van de fantasie en het spelplezier.
Samenwerking met: het Rotterdams Centrum voor Theater, Stichting Regenboog.

De Speeltoneelschool is een samenwerkingsverband tussen Accent, Ayasofya Moskee, Nieuw Rotterdam, Rotterdams centrum voor theater, Rsg G.K. van Hogendorp, Wereldschool, Zuiderpark College en Alle leerlingen. Het is een theateropleiding voor jongeren die binnen de reguliere theatereducatie vaak geen plek kunnen vinden. De lessen door een docent van het Rotterdams Centrum voor Theater werden gegeven bij stichting Ayasofya. De samenwerking is 10 jaar geleden begonnen, maar de activiteiten stopten drie jaar geleden toen de subsidie vanuit de gemeente werd stopgezet. Stichting Ayasofya is zelf verder

gegaan met de theaterlessen. Een groep leerlingen richtte stichting Regenboog op die in 2001 meedeed aan de voorstelling 'Op zoek naar de rode roos', bij Ayasofya en op andere locaties. Door het grote aantal bezoekers van wijk- en stadsbewoners ontstond ontmoeting tussen culturen. Een van de leden van stichting Regenboog vervolgde de lessen aan kinderen en jongeren tot mei dit jaar. Nu worden de theateractiviteiten vervolgd door begeleiders bij stichting Ayasofya, ondersteund door stichting Regenboog. Dit jaar is een voorstelling over de 'Çanakkale-overwinning' opgevoerd, tijdens het Suikerfeest volgt een voorstelling over 'Nasrettin Hoca'. Doel van deze activiteiten is dat kinderen en jongeren leren over de Turkse geschiedenis en cultuur.

De Karavaan van 1001 meiden

Doelgroep: moslimmeiden in Rotterdam (20 meiden en 20 moeders uit Ayasofya).

Doel: doel is om meiden door onderlinge uitwisseling met andere meiden en door ontmoeting met anderen, ruimte en ondersteuning te bieden om hun eigen identiteit als moslima verder te ontwikkelen en te emanciperen.

Samenwerking met: Stichting De Heuvel, SCALA, COiD, Fortisbank.

De Karavaan van 1001 meiden is een stedelijk project gericht op moslimmeiden, ontwikkeld samen met de gemeente Rotterdam. Het aanbod wordt afgestemd op de groepen die uit maximaal twintig meiden bestaan. Duur: drie maanden. De groep maakt een keuze voor de thema's van de vijf startbijeenkomsten en organiseert de bijeenkomsten zelf. De Heuvel ondersteunt hierbij de begeleider. Er is een startbudget van € 300,- dat besteed moet worden aan de activiteiten naar keuze. Ayasofya heeft meegedaan met twee groepen, een groep meisjes (16-20 jaar) en een groep jonge moeders (30-35 jaar), van de vrouwengroep stichting Vahdet. De thema's waar de groepen voor hebben gekozen en waar de bijeenkomsten over gingen, waren: Spel liefdesloop (over seksualiteit en relatievorming), informatie over loverboys, zusterschap (vriendschappen tussen moslimmeiden), normen en waarden en toekomstwensen. De discussie over de onderwerpen verloopt in spelvorm, onder meer met kaarten die getrokken worden. De meidengroep organiseer-

de bijvoorbeeld een bezoek aan de Fortisbank, waar met de directeur is gepraat over 'vooroordelen, het vinden van een baan/stageplek met een hoofddoek om'. SCALA verzorgde de voorlichtingsbijeenkomsten over loverboys. De startbijeenkomsten zijn in de zomer van dit jaar afgerond. In het najaar starten de vervolgentrainingen met de groep jonge moeders, de groep meiden is intussen gestopt.

Activiteiten in het kader van Opzoomeren

Doelgroep: wijkbewoners.
Doel: vergroten leefbaarheid in de buurt, activeren van bewoners, ontmoeting tussen buurtbewoners, schoonhouden straat.
Samenwerking met: Opzoomeren, Delphi opbouwwerk, bewonersorganisaties.

In 2005 deed een groot deel van de 80 kinderen bij Ayasofya mee met Opzoomeren. Samen met buurtbewoners hielpen ze mee met het planten van bloemen en het vegen en schoonmaken van de straat.

Deelname aan Euromaatjesproject

Doelgroep: wijkbewoners.
Doel: ontmoetingen creëren, vergroten leefbaarheid en sociale cohesie in de wijk.
Samenwerking met: projectbureau Mathenesserkwartier, deelgemeente Delfshaven.

Het Euromaatjesproject is een buurtspel waarin de bewoners Euromaatjes kunnen verdienen die ze vervolgens kunnen omzetten in echte euro's door opdrachten te doen en plannen voor concrete projecten te maken voor een leefbare buurt. Vrouwenafdeling Vahdet van stichting Ayasofya heeft met de Euromaatjes praat-doe-ochtenden voor vrouwen gerealiseerd en er is een verzoek ingediend voor een informatie- en advieslijn voor allochtone vrouwen.

4.7 Onderwijs- en opvoedkundige activiteiten

Religieuze educatie

Doelgroep: kinderen en jongeren.
Doel: religieuze vorming en opvoeding.
Samenwerking met: andere Milli Görüş moskeeën/ Milli Görüş hoofdkantoor Keulen.

In de lessen staat het bijbrengen van kennis over de islam en de religieuze, sociale en morele vorming van de leerlingen centraal. Het oog is in de eerste plaats gericht op betrokkenheid en binding met de eigen (religieuze) gemeenschap. Daarnaast staat ook de connectie met de Nederlandse samenleving op de agenda: gewapend met kennis van de islam moeten de kinderen leren zich weerbaar op te stellen in de seculiere samenleving. Daarbij leren zij ook het belang van respect en fatsoen, een opvatting over *bridging* waarmee moskee Ayasofya niet alleen staat (zie Driessen et al., 2004).

De lesactiviteiten van Ayasofya zijn gericht op een brede leeftijdscategorie: kinderen en jongeren van 7 tot en met 21 jaar nemen eraan deel. De jongste leeftijdscategorie van 7 tot en met 15 jaar is veelal ingedeeld in groepen van niveau 1 en 2. Niveau 3 is er voor leerlingen ouder dan 15 jaar. De groepen tellen maximaal 20 leerlingen. In totaal zijn er 125 leerlingen. Voor leerlingen van 14 jaar en ouder die de lesstof van het tweede niveau hebben afgerond, vinden thema-avonden en vervollessen plaats. Ook is er een 'specialisatiegroep' van 18 tot 21 jarigen die zich graag verder willen verdiepen in de materie.

Vergeleken met het basisonderwijs, is er een goede relatie met de ouders. De drempel is laag; anders dan op de basisschool kan zonder afspraken en tijdsdruk worden overlegd. De moskee investeert veel in het contact en in het verhogen van de ouderbetrokkenheid, en verleent ouders daarnaast vele diensten die de lesactiviteiten te buiten gaan, zoals die van schakelaar tussen ouders en school.

Huiswerkbegeleiding

Doelgroep: kinderen en jongeren.
Doel: ondersteuning bij huiswerk.
Samenwerking met: SPIOR.

De bijeenkomsten huiswerkbegeleiding vinden twee keer per week plaats. Het aantal deelnemers verschilt van 6 tot 10, soms meer. Kinderen die op dat moment geen huiswerk hebben, worden gestimuleerd een boek mee te nemen en te lezen. Tot voor kort werd de huiswerkbegeleiding verzorgd door de onderwijscoördinator van Ayasofya. Nu hij niet meer werkzaam is bij de stichting, begint er een werving onder Turkse studenten aan de hbo die tegen vergoeding huiswerkbegeleiding willen geven. De aanvraag hiervoor loopt via de gemeente en SPIOR.

Taallessen/inburgeringscursussen

Doelgroep: mannen en vrouwen van alle nationaliteiten.
Doel: leren Nederlandse taal op niveau 2 en 3
Samenwerking met: SPIOR, KALEOS, Stichting Denkers die Doen, Sociale Dienst

De taallessen/inburgeringscursussen worden gegeven door docenten verbonden aan KALEOS Educatie (onderdeel van de Schoevers Groep). KALEOS richt zich vooral op educatie, opleidingen en trainingen binnen integratie, re-integratie en inburgering. De cursisten zijn overwegend allochtone uitkeringsgerechtigden van 18 jaar en ouder, niet-uitkeringsgerechtigden en deelnemers aan vormen van gesubsidieerde arbeid. Het uiteindelijke doel van alle activiteiten is sociale activering of zelfredzaamheid, voorbereiding op (reguliere) arbeid of op een re-integratietraject. Ayasofya stelt ruimte beschikbaar voor de taallessen/inburgeringscursussen, KALEOS en SPIOR zorgen voor de werving/aanlevering van deelnemers. De cursussen bij Ayasofya werden gevolgd door 12 Turkse vrouwen en één Marokkaanse vrouw. Begin dit jaar zijn de cursussen gestopt: acht van de deelnemers hebben de cursussen afgemaakt, vier vielen uit en één stapte over naar een andere groep. Er zijn (nog) geen nieuwe deelnemers aangemeld door KALEOS en SPIOR.

Cito-toets voorlichting/ voorlichting keuze voortgezet onderwijs en samenwerking school-ouders

Doelgroep: ouders met kinderen op de basisschool en het voortgezet onderwijs.
Doel: verbeteren onderwijsloopbaan van kinderen.
Samenwerking met: Delphi Opbouwwerk.

De Cito-toets voorlichting vindt eens per jaar plaats, meestal in december. Tot vorig jaar werd de voorlichting gegeven door de onderwijsopbouwwerker van stichting Delphi. Vorig jaar nodigde stichting Ayasofya een Turkse pedagoog vanuit de Turkse Vrouwencentrum in Schiekade uit de voorlichting te geven. Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst waren er ongeveer 30 vrouwen en mannen aanwezig. Dit jaar wordt de Cito-toetsvoorlichting weer gegeven door de onderwijsopbouwwerker die ook (al jaren) voorlichting geeft over VO-keuze en samenwerking ouders-school. Stichting Ayasofya heeft op verzoek van stichting Delphi ook met een stand deelgenomen aan de VO-schoolkeuzemarkt.

Deelname aan de Jeugdgroep

Doelgroep: jeugd uit Bospolder Tussendijken.
Doel: regulier overleg over jongerenproblematiek.
Samenwerking met: gemeente Rotterdam, bewonersorganisaties, Stichting Delphi, Disc, TOS, Duimdrop, leerkrachten van scholen.

Stichting Ayasofya nam jaren deel aan de Jeugdgroep. Vorig jaar heeft de gemeente de groep opgeheven.

Deelname aan OnderwijsKansenZone groep

Doelgroep: schoolgaande jeugd, bezoekers van Ayasofya en omgeving.
Doel: bespreken ouderbetrokkenheid bij scholen.
Samenwerking met: gemeente Rotterdam, Delphi opbouwwerk, groenlijn, ouders, docenten, directie van scholen, oudercommissies en medezeggenschapsraad.

Op uitnodiging van stichting Delphi heeft stichting Ayasofya jaren deelgenomen aan de OnderwijsKansenZone groep. De OKZ-

groep is voor dit jaar voor de zomer opgeheven door de gemeente. Na de zomer begint de JeugdKansenZone. Hierin heeft Ayasofya (nog) geen zitting.

Opvoedcursussen en opvoedspreekuur

Doelgroep: ouders van kinderen in de leeftijd van 0-18 jaar.
Doel: opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering.
Samenwerking met: stichting De Meeuw, OBS/De Jeugdzorg.

Stichting De Meeuw heeft twee projecten bij stichting Ayasofya uitgevoerd, een derde start in oktober van dit jaar. De cursus 'Opvoeders in actie' is gericht op ouders van kinderen van 0-18 jaar. Binnen de cursus zijn er verschillende thema's zoals vriendinnen, regels & grenzen, computer & tv, meisjes & jongens, vaders, voeding & beweging. Het is januari 2005 gestart, gericht op zowel moeders als vaders, maar in de praktijk bleken vooral moeders te komen. Deze activiteit loopt nog steeds, eens per maand komt de groep bijeen rondom een bepaald thema. Stichting De Meeuw biedt themavormen aan, doet de organisatie en ondersteunt de begeleiders die de cursussen aan de eigen groepen geven. De eerste voorlichtingsbijeenkomst werd door de Turkse consulent/voorlichting bij stichting De Meeuw gegeven, als voorbeeld. Gemiddeld gaat het bij Ayasofya om 7 tot 10 deelnemers. Ook zijn in het kader van de 'Vadersweek' activiteiten georganiseerd gericht op het betrekken van vaders bij de opvoeding, ontwikkeling en school van hun kinderen. In oktober dit jaar starten de opvoedspreekuren bij Ayasofya door een Turkse pedagogische adviseur vanuit stichting De Meeuw.

Voorts geeft een lerares die afgestudeerd is in de pedagogiek en die koranlessen geeft aan meisjes, ook voorlichting aan ouders van haar leerlingen over pedagogische onderwerpen.

Uitwisseling jongeren & bedrijven/stageplekken

Doelgroep: jongeren zonder startkwalificatie op de arbeidsmarkt.
Doel: toeleiding naar werk.
Samenwerking met: werk in West Rotterdam, CoiD.

Het jongerenmentoraat bij Werk in West stelt zich ten doel om jongeren zonder startkwalificatie voor de arbeidsmarkt op te

sporen en hen te plaatsen op trajecten naar werk, scholing, of een combinatie daarvan. Om de jongeren te kunnen bereiken wordt er samengewerkt met de instellingen in het werkgebied waar jongeren veel gebruik van maken, zoals het sociaal-cultureel werk, het ambulante jongerenwerk en zelforganisaties, waaronder stichting Ayasofya. Zij bereiken een deel van de jongeren die niet deelnemen aan werk of scholing en/of de gezinnen waarin deze problematiek speelt. Het Mentoraat zoekt nauwe samenwerking met deze organisaties voor toeleiding en overdracht van jongeren.

Informatiebijeenkomsten over (werken bij) de Thuiszorg

Doelgroep: vrouwen (Stichting Vahdet).
Doel: voorlichting over de Thuiszorg en invullen van vacatures.
Samenwerking met: thuiszorg en GGD.

Vrouwelijke medewerkers van de Thuiszorg hebben voorlichting gegeven bij stichting Ayasofya over gezondheidsvraagstukken en over werken bij de Thuiszorg. Tijdens de bijeenkomst waren er ongeveer 60 deelnemers. De Turkse medewerkster verzocht Ayasofya de volgende keer kleinere groepen te vormen, niet groter dan 12 deelnemers. Naar aanleiding van de bijeenkomst zijn in totaal zes vrouwen vanuit Ayasofya op gesprek geweest.

Viering moederdag

Doelgroep: vrouwen die deelnamen aan de activiteiten van stichting De Heuvel.
Doel: stimuleren en waarderen van actieve moeders opdat ze actief blijven.

Om de vrouwen die deelnamen aan de activiteiten van stichting de Heuvel bij Ayasofya in het zonnetje te zetten, is er een 'Moederdag' georganiseerd. Er waren wedstrijden, eten, iedereen doste zich uit in de kleuren rood en wit (kleuren Turkse vlag).

Basiscursus over verzorgende beroepen

Doelgroep: allochtone vrouwen in Delfshaven.
Doel: informeren van de doelgroep over de gemeentelijke diensten van Rotterdam.
Samenwerking met: stichting Denkers die Doen, GGD en CWI.

Stichting Denkers Die Doen organiseert een twaalf weken durende cursus waarin verschillende onderwerpen aan bod komen. Binnen deze cursus vallen onder meer de eerder beschreven voorlichtingsbijeenkomst door ROTEB en de inburgeringscursussen. Twaalf mensen hebben het afgelopen jaar deelgenomen aan de cursus. De afspraak met Stichting Denkers die Doen is: één keer per week inburgeringscursus en één dagdeel een cursus over 'Rotterdam-zaken', zoals het ROTEB. Na die twaalf weken, eind 2006, begint een ander pakket. Hierin zal onder meer een informatieve bijeenkomst over mantelzorg plaatsvinden. Een nieuw verzoek van Stichting Denkers die Doen is een basiscursus verpleegkunde, in samenwerking met de GGD en het CWI. Het gaat om een twaalf weken durende cursus waarin de basiswerkzaamheden van een verpleegkundige worden behandeld. Daarna is er de mogelijkheid om een vervolgcursus te doen van drie dagdelen. Op het moment van het drukken van dit rapport is het nog onduidelijk of deze cursus gerealiseerd zal worden.

4.8 Computer- en internetcursussen

Computerlessen

Doelgroep: jongens.

Samenwerking met: Denkers die Doen.

Aanvankelijk werden door Ayasofya computerlessen aan jongens verzorgd. De activiteiten worden nu voortgezet met Denkers Die Doen.

4.9 Conclusie

De beschrijving van de activiteiten van de stichting Ayasofya in dit hoofdstuk laat zien op welke wijze Ayasofya vorm en inhoud geeft aan de doelstelling van maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in de gemeente Delfshaven (eerste onderzoeksvraag).

De stichting organiseert veel en uiteenlopende maatschappelijke activiteiten. De doelstelling van maatschappelijke participatie krijgt vorm en inhoud via 'individuele hulpverlening en kadervorming' en 'participatiebevorderende activiteiten'.

5 De brugfunctie van stichting Ayasofya

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de wijze waarop stichting Ayasofya bijdraagt aan de maatschappelijke participatie:

- Wat is de rol van stichting Ayasofya in het stimuleren van maatschappelijke participatie en de daartoe benodigde kennis en vaardigheden (tweede onderzoeksvraag)?
- In hoeverre draagt stichting Ayasofya bij aan het overbruggen van de afstand tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen (derde onderzoeksvraag)?
- In hoeverre verleent stichting Ayasofya maatschappelijke diensten waarvoor de reguliere instellingen niet geëquipeerd zijn (vierde onderzoeksvraag)?

We maken hierbij gebruik van de resultaten van de quickscan (zie hoofdstuk 4) en de interviews met vertegenwoordigers uit kringen van de Turkse en de autochtone gemeenschap in Delfshaven, de stichting Ayasofya, de reguliere instellingen, en beleidsmakers van de deelgemeente Delfshaven.

Eerst wordt hieronder een impressie gegeven van de resultaten van een gesprek met een aantal bezoekers/gebruikers van diensten van Ayasofya. Het gaat om drie vrouwen en een man die regelmatig activiteiten van Ayasofya bezoeken, zelf (mee)organiseren en gebruik maken van maatschappelijke dienstverlening en hulp van de stichting. De bezoekers noemen verschillende redenen waarom zij bij Ayasofya komen. De sfeer is volgens hen 'rustig' en 'ontspannen' en men voelt zich thuis. De vrouwen benadrukken het belang van ontmoeting en saamhorigheid met andere vrouwen. 'In je eentje kun je weinig beginnen, dan zit je alleen maar thuis. Hier komen is als een

medicijn voor me'. Op de vraag wat er zou gebeuren als de stichting volgend jaar niet meer zou bestaan, antwoordt een bezoeker dat ze de manevi zou verliezen. Manevi verwijst naar het immateriële en zou hier vertaald kunnen worden als geestelijke of emotionele ondersteuning.

Van de maatschappelijke dienstverlening wordt vooral gebruik gemaakt omdat men het Nederlands onvoldoende beheerst. 'Als er brieven komen die we niet begrijpen, dan gaan we daar naar toe'. De taalbarrière is echter niet de enige reden om gebruik te maken van de dienstverlening van Ayasofya. De bezoekers vertrouwen de ID-ers en vrijwilligers die de diensten verlenen en hun adviezen worden dan ook opgevolgd. Een bezoeker benadrukt overigens het belang van samenwerking met professionals van reguliere instellingen: de ID-ers en vrijwilligers kunnen immers niet op alle terreinen experts zijn. De bezoekers zien ook een belangrijke rol van Ayasofya ten aanzien van het organiseren van activiteiten voor jongeren. Islamitische educatie is hierbij belangrijk, maar ook voor andere activiteiten kunnen jongeren terecht bij Ayasofya. 'De jongeren zullen geen taalproblemen ondervinden, maar zij hebben weer andere problemen. Zij moeten hier kunnen komen met hun problemen hier lessen volgen, cursussen doen, dingen leren'.

In paragraaf 5.1 tot en met 5.3 komen de visies van de professionele geïnterviewden aan de orde.

5.1 Categoriele aanpak in samenwerking met reguliere instellingen

Bij de inventarisatie van de maatschappelijke participatieactiviteiten ('individuele hulpverlening en kadervorming' en 'participatiebevorderende activiteiten') valt op dat de stichting Ayasofya in bijna alle gevallen samenwerkt met reguliere instellingen die deskundig zijn op de betreffende deel terreinen.

De stichting Ayasofya en de reguliere instellingen zoeken elkaar op of lijken elkaar nodig te hebben om de doelstelling van maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in Delfshaven te bereiken, zo blijkt uit de interviews die we gehouden hebben.

Wat betreft type dienstverlening verschillen de activiteiten van de stichting Ayasofya meestal niet sterk van die van de reguliere instellingen. Bovendien besteden ook reguliere instellingen aandacht aan interculturele dialoog. De grote welzijnsinstellingen hebben een aanbod van participatiegerichte activiteiten voor specifieke doelgroepen of buurtbewoners. Hetzelfde geldt voor onderwijs- en opvoedkundige activiteiten (Voogt, et al., 2000).

Waar bijna alle geïnterviewden het echter over eens zijn is dat stichting Ayasofya een doelgroep bereikt die niet bij reguliere instellingen in het vizier is. Het 'bijzondere' van de diensten van stichting Ayasofya zit dan ook niet in de eerste plaats in de activiteiten, maar in de werkwijze van het werven en betrekken en binden van Turkse bewoners van Delfshaven: 'Bij Ayasofya hebben ze geen andere activiteiten [dan bij reguliere instellingen], maar meer geduld, kunnen beter luisteren en hebben meer tijd.' Kenmerken die vaak genoemd worden, zijn: laagdrempeligheid ('je kunt altijd binnenlopen'), persoonlijke aandacht, dienstverlening in de eigen taal, en het feit dat je met (bijna) al je vragen terecht kunt.

Een aantal geïnterviewden stelt dat stichting Ayasofya een 'plus' heeft ten opzichte van andere aanbieders van diensten. De dienstverlening in de eigen taal, voor de eerste generatie (oudere) Turken, wordt daarbij het vaakst genoemd - maar ook andere aspecten vormen volgens geïnterviewden een meerwaarde. 'Bij organisaties als Ayasofya worden mensen die op het spreekuur komen met *dignity*, respect behandeld en dat is vaak niet de ervaring van mensen als ze naar een reguliere instelling gaan.'

Reguliere instellingen erkennen de 'plus' in de werkwijze van Ayasofya en zoeken daarom samenwerking. De bewonersorganisatie constateert bijvoorbeeld dat de opkomst van Turkse bewoners bij straat- of wijkactiviteiten aanzienlijk hoger is als Ayasofya als partner betrokken is. De politie investeert in contacten met Ayasofya om netwerken onder Turkse bewoners op te bouwen. Het project Cultuurtolk van SMDD is gebaseerd op de wervingskracht en de bekendheid van stichting Ayasofya bij Turkse buurtbewoners. 'Vertrouwen' is een woord dat veelvuldig wordt gebruikt om te verklaren waarom het stichting Ayasofya lukt om mensen te bereiken die de reguliere instellingen niet weten te bereiken. Dit vertrouwen kan overigens betrekking

hebben op het gegeven dat de activiteiten zich afspelen in een moskee ('Er is een groot vertrouwen in Ayasofya, want het is een godshuis'), of op de mensen die er (gesubsidieerd of vrijwillig) werken. De aard van de samenwerkingsrelaties zoals geschetst in hoofdstuk 4 is vaak (ook) persoonlijk. Diverse geïnterviewden hebben de indruk dat loyaliteit aan personen een rol speelt bij (het succes van de) werving voor activiteiten.

De geïnterviewden verschillen trouwens van mening over de wenselijkheid van het feit dat Ayasofya een doelgroep bedient die niet door reguliere instellingen wordt bereikt. Het meest gewaardeerd wordt de dienstverlening van Ayasofya aan oudere eerste generatie Turken, die geen Nederlands spreken. Ook het nut van dienstverlening aan vrouwen die niet achter de voordeur vandaan (kunnen) komen wordt breed onderschreven. Anders is dit als het gaat om (aparte) dienstverlening van Ayasofya aan tweede of derde generatie Turken en jongeren. Zeker als deze dienstverlening betrekking heeft op informatievoorziening, steun of hulp, zou het beter zijn als Turken naar de daartoe bestemde voorzieningen zouden gaan, zo stellen veel geïnterviewden. De doorverwijsfunctie van Ayasofya wordt wat deze groep betreft vooral gezien als iets van tijdelijke aard, die zich overbodig maakt naarmate de participatie van Turken verder gestalte krijgt.

Uiteraard hangt een toenemend gebruik van reguliere voorzieningen eveneens samen met de verhoging van de toegankelijkheid ervan voor uiteenlopende doelgroepen. Door de samenwerking en overbruggende werkzaamheden kan Ayasofya zeker aan dit proces bijdragen.

5.2 Brugfunctie: samenbindend en overbruggend sociaal kapitaal

Het grootste deel van de activiteiten van stichting Ayasofya richt zich (in eerste instantie) op de eigen achterban. Hoe kan deze achterban worden getypeerd? Bijna alle geïnterviewden omschrijven de Turkse gemeenschap als een groep met sterke onderlinge banden. In termen van 'sociaal kapitaal' kan de Turkse gemeenschap in Delfshaven worden gekarakteriseerd als een groep met veel 'bonding'. De geneigdheid zaken in eigen kring te willen oplossen heeft volgens sommige geïnterviewden

goede én slechte kanten. De bereidheid om iets voor elkaar te doen is groot, zo blijkt ook uit de inzet van de vrijwilligers van de stichting Ayasofya. Aan de andere kant, in sommige gevallen zou het beter zijn als men te rade ging bij professionele organisaties die specifieke deskundigheid in huis hebben. De medewerkers van Ayasofya proberen in veel van hun activiteiten een brug te slaan tussen de eigen achterban en reguliere instellingen (bridging).

De rol van Ayasofya als ‘brug’ of ‘intermediair’ tussen (delen van de) eigen achterban en instellingen wordt door bijna alle geïnterviewden herkend en positief gewaardeerd. Verscheidene geïnterviewden geven overigens aan dat de brugfunctie wat hen betreft twee kanten op werkt: van de Turkse gemeenschap naar reguliere instellingen of organisaties, én vice versa.

5.3 Knelpunten en belemmeringen

Stichting Ayasofya onderneemt veel activiteiten en gaat op veel samenwerkingsverzoeken in. Er zijn onvoldoende middelen om de vele taken uit te voeren waaraan de stichting zich heeft geëngageerd, of zou willen committeren. De gemeente, instellingen en organisaties doen een beroep op Ayasofya, terwijl dit niet altijd gepaard gaat met de inzet van middelen. Middelen zijn vooral nodig voor de continuïteit van (het coördineren van) de vrijwillige inzet en voor deskundigheidsbevordering.

Stichting Ayasofya heeft tot slot te maken met interne en externe weerstand tegen de door haar nagestreefde brugfunctie. Dit komt door maatschappelijke ontwikkelingen, zoals 11 september 2001 en de moord op Theo van Gogh. In de samenleving is weerstand gegroeid tegen het samenwerken met een organisatie op islamitische grondslag. En delen van de Turkse gemeenschap voelen zich niet gekend en onbegrepen. Dat maakt samenwerking van beide kanten meer beladen, hoewel de stichting en haar partners in de afgelopen jaren juist ook pogingen hebben ondernomen het contact te verstevigen. Toch is niet alleen de animo tot samenwerking vanuit reguliere organisaties gedaald, maar ook vanuit de achterban van de

stichting die zich meer naar binnen keert. Dit werkt ook demotiverend voor de medewerkers van Ayasofya die zich hebben ingezet voor 'overbruggende' activiteiten.

5.4 Conclusies

De stichting Ayasofya stimuleert maatschappelijke participatie door een categoriale aanpak in samenwerking met de reguliere instellingen. De manier waarop stichting Ayasofya de afstand overbrugt tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen is te zien als een doorschakelingsfunctie. Wat betreft inhoud van dienstverlening verschillen de activiteiten van Ayasofya niet wezenlijk van die van de reguliere instellingen. Door de categoriale aanpak bereikt de stichting echter een doelgroep die bij de reguliere instellingen niet - of veel minder - in het vizier is.

De stichting Ayasofya gaat op bijna alle verzoeken tot samenwerking in. Dit leidt tot een (te) zware werkdruk van ID'ers en vrijwilligers bij Ayasofya. Mede door het gebrek aan middelen, komt men onvoldoende toe aan deskundigheidsbevordering en professionalisering. Ook komt de stichting daardoor onvoldoende aan bezinning toe en aan het stellen van prioriteiten rond haar eigen doelstellingen.

6 Conclusies en aanbevelingen

In dit verslag wordt gerapporteerd over het onderzoek dat het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van de gemeente Delfshaven heeft uitgevoerd naar de bijdrage van de stichting Ayasofya aan de maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in de gemeente Delfshaven.

6.1 Conclusies

Stichting Ayasofya vormt een belangrijk schakelpunt in het netwerk van organisaties in de Turkse civil society: ze bestaat uit een aantal (zelf)organisaties van Turkse bewoners in Delfshaven, ze valt onder de internationale federatie Milli Görüş, en is aangesloten bij de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR).

Stichting Ayasofya organiseert veel en uiteenlopende maatschappelijke activiteiten. De doelstelling van maatschappelijke participatie krijgt vorm en inhoud via ‘individuele hulpverlening en kadervorming’ en ‘participatiebevorderende activiteiten’.

Stichting Ayasofya vervult via deze activiteiten een belangrijke brugfunctie bij de maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in Delfshaven. Ze hanteert een categoriale aanpak in samenwerking met de reguliere instellingen. Qua type dienstverlening verschillen de activiteiten van de stichting niet sterk van die van de reguliere instellingen. Ayasofya bereikt echter een doelgroep die niet bij reguliere instellingen in het

vizier is. De stichting heeft via haar categoriale aanpak een 'plus' ten opzichte van andere aanbieders van diensten, die nog steeds kampen met een gering bereik en matig succes onder deze doelgroep. Reguliere instellingen erkennen deze 'plus' in de werkwijze van Ayasofya en zoeken daarom samenwerking. De stichting draagt daarmee bij aan overbrugging van de afstand tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen en aan verhoging van de toegankelijkheid van het reguliere aanbod. Ayasofya gaat op bijna álle verzoeken tot samenwerking in, maar dreigt - bij gebrek aan middelen - aan haar succes ten onder te gaan.

6.2 Aanbevelingen

Op 1 januari 2007 treedt de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) in werking. Het belangrijkste doel van de Wmo is het bevorderen van de zelfredzaamheid van burgers en het bevorderen van deelname van mensen aan de samenleving. Het bevorderen van vrijwilligerswerk en maatschappelijke participatie vormen de kern van de Wmo. Op beide punten vervult stichting Ayasofya een belangrijke functie in Delfshaven: ze mobiliseert vrijwilligers vanuit de Turkse gemeenschap en draagt via een categoriale aanpak in samenwerking met reguliere instellingen bij aan verhoogde maatschappelijke participatie in de deelgemeente.

Deelgemeente Delfshaven krijgt vanwege de Wmo de verantwoordelijkheid om een samenhangend beleid op het gebied van vrijwilligerswerk en maatschappelijke participatie te ontwikkelen. We bevelen aan dat stichting Ayasofya samen met de deelgemeente initiatieven onderneemt om de categoriale aanpak in samenwerking met reguliere instellingen te behouden, dan wel verder uit te bouwen.

Allereerst verdient het aanbeveling dat stichting Ayasofya nagaat in hoeverre de huidige ID-functies bij Ayasofya voor voortzetting in aanmerking kunnen komen via de budgetten voor additionele arbeid. Deelgemeente Delfshaven wil additionele arbeid (zoals ID-banen) behouden: 'De inzet van mensen met een additionele baan is niet alleen goed voor deze mensen zelf maar ook goed voor leefbaarheid van Delfshaven. Wij zullen er

dan ook bij het stadsbestuur voor pleiten om die additionele banen te behouden en waar nodig uit te breiden, met name voor de groepen voor wie het doorstromen naar een marktbaan niet tot de mogelijkheden behoort' (coalitieakkoord Rotterdam Delfshaven). Het stadsbestuur lijkt dit soort banen, vooral bij organisaties als Ayasofya, eveneens te willen behouden, maar verwijst naar de deelgemeente. Overheden verscherpen het tijdelijke en doorstroomkarakter van dit soort banen en zullen mensen met goede kansen op andere banen liever niet meer op deze additionele arbeidsplaatsen hebben. Toch kan het claimen van enkele additionele banen van belang zijn voor de continuering van de werkzaamheden van stichting Ayasofya, ook al hebben de huidige medewerkers daar misschien weinig baat bij; ID-banen zullen niet meer als basisfinanciering kunnen fungeren.

Daarnaast bevelen we deelgemeente Delfshaven aan om een project te starten met als inzet de inbedding van de categoriale aanpak in samenwerking met reguliere instellingen van stichting Ayasofya binnen de infrastructuur van het Rotterdamse welzijnswerk. Een vergelijkbare ontwikkeling is recent al in gang gezet in relatie tot het basisonderwijs. Op grond van het voor de gemeente uitgevoerde onderzoek 'Pedagogiek in moskee Ayasofya' (Pels et al., 2006) zal de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving samenwerking tussen moskee en basisscholen gaan ondersteunen. Doel is onder meer te komen tot uitwisseling van faciliteiten en pedagogische afstemming.

In het bijzonder dient het voorgestelde project bij te dragen aan beantwoording van de vraag hoe de via de categoriale weg (bonding activiteiten) opgebouwde deskundigheid en betrokkenheid, kan worden ingezet én behouden voor niet-categoriale doelen (bridging), waarbij het algemene en het specifieke in evenwicht (moeten) blijven. De bestaande lijnen van samenwerking vormen het uitgangspunt. Maar voor zowel stichting Ayasofya als de reguliere instellingen zou het project verder moeten gaan dan alleen pragmatisch-instrumenteel samenwerken en doorverwijzen.

Het intensiveren van de schakelfunctie vraagt om aanpassing van werkrouines (selectiviteit, professionaliteit, versterking vrijwillige inzet), leren van elkaars aanpak, en het ontwikkelen van nieuwe aanpakken die de zelfredzaamheid en maatschappelijke inbreng van de Turkse bewoners structureel ten goede komen. Het serieus nemen van de schakelfunctie betekent

eveneens dat stichting Ayasofya erkend wordt als gelijkwaardige partner in samenwerkingsverbanden.

Naast deze hoofdaanbevelingen geven de onderzoekers stichting Ayasofya de volgende aanbevelingen mee:

Stichting Ayasofya kan de bijzonderheden van haar benadering van Turkse bewoners en haar bereik beter over het voetlicht brengen door meer aandacht te besteden aan het via 'tellen en vertellen' verantwoorden van haar activiteiten.

Stichting Ayasofya ging in het verleden in op bijna alle verzoeken tot samenwerking en voorstellen vanuit de eigen achterban. Dit leidt tot een (te) zware werkdruk bij medewerkers en vrijwilligers bij Ayasofya. Het meer werken vanuit een beperkt aantal prioriteiten wordt aangeraden.

De stichting moet zich steeds weer realiseren dat de verbinding van het religieuze en het maatschappelijke in haar werkzaamheden in de huidige samenleving vraagt om uitleg en verantwoording, hoe normaal en vanzelfsprekend die combinatie voor haar zelf ook zijn mag. Haar recente medewerking aan het onderzoek 'Pedagogiek in de moskee' is een goed voorbeeld van het bieden van inzicht in het optreden van de stichting.

7 Literatuur

Canatan, K., Oudijk, C.H., & Ljamai, A. (2003). *De maatschappelijke rol van de Rotterdamse moskeeën*. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek.

Daal, H.J. van (2001). *Het middenveld als smeltkroes? Verschuivingen in deelname aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk in multicultureel Rotterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Dekker, P. (2002). *De oplossing van de civil society. Over vrijwillige associaties in tijden van vervagende grenzen*. Oratie. Katholieke Universiteit Tilburg.

Driessen, D., Werf, M. van der, & Bopulal, A. (2004). *Laat het van twee kanten komen. Eindrapportage van een verkenning van de maatschappelijke rol van moskeeën in Amsterdam*. Amsterdam: Nieuwe Maan en ACP Advies.

Fennema, M., Tillie, J., Van Heelsum, A., Berger, M., & Wolff, R. (2000). *Sociaal kapitaal en politieke participatie van minderheden*. Amsterdam: IMES.

Forum (2003). *Een filosofische kijk op burgerschap. Het begrip burgerschap en de relatie met het integratiebeleid*. Utrecht: Forum.

Nauta, L. (1995). Competente burgers. In: R. Gabriëls en G. Engbersen (red.). *Sferen van integratie*. Meppel: Boom.

Nauta, L. (2000). Veranderende ideeën over burgerschap. In: L. Nauta. *Onbehagen in de filosofie*. Amsterdam: Van Genneep.

Oudenampsen, D., & Nieborg, S. (2002). Burgerschap en sociale competentie op het terrein van zorg en welzijn. In: Hortulanus, R.P., Machielse, J.E.M. (red). *Modern Burgerschap*. Het sociaal debat, nr. 6. Den Haag: Elsevier Bedrijfsinformatie, p. 37-53.

Pels, T. (2004). Zorg voor het allochtone gezin: de spanning tussen vraagsturing en beschaving. *Tijdschrift voor de Sociale Sector*, 58(3), 26-33.

Penninx, R., & Schrover, M. (2001). *Bastion of bindmiddel? De organisatie van migranten in een lange termijn perspectief*. Den Haag: NWO/NMPS.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.

Raad voor het openbaar bestuur (2001). *Etniciteit, burgerschap en binding*. Den Haag: Raad voor het openbaar bestuur.

Tonkens, E. (2006). *Meerjarenkader Onderzoek en onderwijs 2005-2009*. Bijzondere leerstoel Actief Burgerschap, competentieontwikkeling en toerusting. Stichting Actief Burgerschap.

T.K. 28689, nr.12 (2003-2004). *Tijdelijke Commissie Onderzoek Integratiebeleid. Bruggen bouwen. Onderzoek integratiebeleid*. Deel 4. Aanvullend bronnenonderzoek Verwey-Jonker Instituut. 's-Gravenhage: SDU.

Voogt, P.W., Veenen, A.F. van, Wiertsema, W., & Kaygun, E. (2000). *Zelforganisaties als partner. Welzijnsonderzoek Delfshaven*. Rotterdam: IGG - Voogt, Wiertsema & van Veenen.

Digitale bronnen

Centrum voor Onderzoek en Statistiek. Stadsgetallen.
(<http://cos.rotterdam.nl/smartsite225228.dws>)

Website SPIOR (www.spior.nl)

Website Citysafari (www.citysafari.nl)

Website Veelkleurige Religies Rotterdam
(www.veelkleurigereligies.nl)

Website Pelgrimvaderskerk (www.pelgrimvaderskerk.nl)

Website Rotterdams Centrum voor Theater (www.rcth.nl)

Websites Stichting Werkgelegenheid in Rotterdam West
(www.werkinwest.nl, www.mentoraat.nl,
www.stagesiterijnmond.nl, www.coid.nl)

Website Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Delfshaven
(www.smdd.nl)

Website Delphi (www.delphiopbouwwerk.nl)

Website Stichting Disk (www.disk.nl)

Website Stichting De Heuvel (www.deheuvel.nl)

Website Stichting de Meeuw (www.de-meeuw.nl)

Website Stichting voor Kerkelijke Sociale Arbeid (www.ksa.nl)

Website Meld Geweld (www.meldgeweld.nl)

Bijlage 1 Geraadpleegde personen / organisaties

<i>Organisatie</i>	<i>Geïnterviewde(n)</i>
Bewonersorganisatie Bospolder-Tussendijken	Mevrouw Jeanette Trompert De heer Bouchaïb Kerrar
	Bezoekers/gebruikers van dienst-verlening van stichting Ayasofya
City Safari	Mevrouw Marjolijn Masselink
De Heuvel, adviesbureau voor jeugd- en jongerenwerk	Mevrouw Annemieke Bakker
Deelgemeente Delfshaven Wijkkantoor Bospolder	De heer Bart Boerema De heer Reinald Kühnen
Delphi Opbouwwerk	Mevrouw Cora van de Koppel
Delfshavense instelling voor sociaal-cultureel werk en kinderopvang/DISCK	De heer Ingo Veels
Pelgrim Vaderskerk	Dhr. Martijn van Laar
Politie	De heer Victor Spencer
Projectbureau Mathenesserkwartier	Mevrouw Marjanne Vermeulen
Rotterdams Centrum voor theater	De heer Rene Koenegras
Stichting Ayasofya	De heer Yusuf Duran, Mevrouw Fatma Yanmaz, Mevrouw Havva Çınar, Mevrouw Hasibe Gülmüş, Mevrouw Aynur Atay
Stichting Delmatur	De heer Ali Ihsan Ünal
Stichting De Meeuw	Mevrouw Sansal Livatyalı
Stichting Denkers die Doen	De heer Cirył Sedney

Organisatie	Geïnterviewde(n)
Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Delfshaven/SMDD	Mevrouw Resy Abel
Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond/SPIOR	De heer Ibrahim Spalburg, De heer Mesut Dişli
Stichting voor Kerkelijk Sociale Arbeid/KSA	Mevrouw Hanny de Kruijf
Stichting Vrouw in Beweging	Mevrouw Ineke Geerdink
Stichting Werkgelegenheid in Rotterdam West/Werk in West	De heer Benji de Levie
Veelkleurige Religies Rotterdam/VRR	Mevrouw Sjanie van Maanen

Bijlage 2 Topiclijst interviews met sleutelfiguren

Achtergrond organisatie

- Kwalitatief: doelstellingen, functies, taken, ervaringen, werkgebied etc.
- Kwantitatief: aantal fte's, aantal medewerkers, aantal samenwerkingsrelaties etc.

Wijk Delfshaven/doelgroep

- Beschrijving werkgebied Delfshaven: typering, trends en veranderingen
- Beschrijving Turkse gemeenschap in Delfshaven
- Beschrijving ervaringen met Turkse gemeenschap in Delfshaven

Maatschappelijke participatie

- Beschrijving maatschappelijke participatie van (Turkse) bewoners Delfshaven
- Regulier en categoriaal aanbod van organisaties voor maatschappelijke participatie (Turkse) bewoners Delfshaven
- Aanknopingspunten voor vergroten/optimaliseren van maatschappelijke participatie van (Turkse) bewoners in Delfshaven

Stichting Ayasofya

- Bekendheid met (activiteiten van) stichting Ayasofya
- Betrokkenheid bij (activiteiten van) stichting Ayasofya
- Typering rol stichting Ayasofya bij het optimaliseren van maatschappelijke participatie van (Turkse) bewoners in Delfshaven?

- Specifieke rol(len) van stichting Ayasofya:
  - intermediair
  - vertrouwensrelatie
  - emancipatorische activiteiten (lobby, belangenbehartiging, etc.)
  - kennis en vaardigheden?
  - educatie

Toekomst

- (Gewenste) rol van Ayasofya in de toekomst?
- Plaatsbepalingen ten opzichte van andere organisaties in Delfshaven
- Wat zijn succesfactoren en knelpunten op dit moment? Bij knelpunten: wat zou er moeten veranderen?
- Welke partijen zouden betrokken moeten zijn (en zijn dit nu (nog) niet)?

Onderzoeksvragen

- Op welke wijze geeft de stichting Ayasofya vorm en inhoud aan de doelstelling van maatschappelijke participatie van de Turkse gemeenschap in de deelgemeente Delfshaven?
- Wat is de rol van de stichting Ayasofya in het stimuleren van maatschappelijke participatie en de daartoe benodigde kennis en vaardigheden?
- In hoeverre draagt de stichting Ayasofya bij aan het overbruggen van de afstand tussen Turkse bewoners en reguliere instellingen?
- In hoeverre verleent de stichting Ayasofya maatschappelijke diensten waarvoor de reguliere instellingen niet geëquipeerd zijn?

Colofon

opdrachtgever	Stichting Ayasofya
financier	Deelgemeente Delfshaven
auteurs	Drs. M.J. de Gruijter, drs.G. Doğan, dr. R.A.L. Rijkschroeff
eindredactie	I. Linse
basisontwerp binnenwerk	Gerda Mulder BNO, Oosterbeek
opmaak	M. de Bondt
uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar 070-359 07 01, onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

ISBN-10: 90-5830-228-8

ISBN-13: 978-90-5830-228-1

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2006

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.